

INSON HUQUQI VA INSON QADRI TUSUNCHALARINING BOG‘LIQLIK XUSUSIYATLARI

Axmedov Rustam Abdullayevich

Urganch davlat universiteti “Huquq” kafedrası o‘qituvchisi

***Annotatsiya.** Ushbu maqola inson huquqi va inson qadr-qimmati o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni o‘rganadi, odamlar tomonidan ishlab chiqilgan Qonunchilik bazasi va shaxslarning o‘ziga xos qiymati va qiymati o‘rtasidagi dinamik o‘zaro ta‘sirni o‘rganadi. Keng qamrovli adabiyot tahlilini asosiy tushunchalarni o‘rganish bilan birlashtirib, ushbu maqola huquqiy tizimlarning inson qadr-qimmatini himoya qilish yoki ularga qarshi chiqish usullarini yoritishga qaratilgan. Metodlar bo‘limida ushbu tadqiqotni o‘tkazishda olingan yondashuv, so‘ngra natijalar, munozaralar, xulosalar va kelajakdagi tadqiqotlar uchun takliflar ko‘rsatilgan.*

***Kalit so‘zlar:** Inson huquqi, inson qadr-qimmati, huquqiy asos, shaxs huquqlari, adolat, axloq, axloqiy mulohazalar, ijtimoiy shartnomalar.*

Inson qadr-qimmati tushunchasi butun dunyo jamiyatlarining axloqiy tuzilishi uchun asosdir. Bu huquqiy davlat va adolatli jamiyatni tarbiyalashga qaratilgan qonunlarni yaratish va amalga oshirishga asos bo‘lgan yetakchi tamoyil bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu maqola mavjud adabiyotlarni tahlil qilish, ushbu tadqiqotda qo‘llanilgan usullarni o‘rganish, natijalarni taqdim etish va kelajakdagi tadqiqotlar uchun xulosalar va takliflar bilan yakunlanadigan puxta muhokamaga kirish orqali inson huquqi va inson qadr-qimmati o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni ochishga qaratilgan.

Ko‘plab olimlar inson huquqi inson qadr-qimmati bilan bog‘liq bo‘lib, huquqiy tizimlar shaxslarning o‘ziga xos qiymatini himoya qilish yoki buzishda muhim rol

o'ynashini ta'kidladilar. Asosiy mavzularga shaxs huquqlarini himoya qilish, adolatga intilish va huquqiy landshaftni shakllantiradigan axloqiy mulohazalar kiradi. [Muallif 1] kabi olimlar inson qadr-qimmati huquqiy asoslarning asosi ekanligini ta'kidlaydilar, [Muallif 2] ba'zilar esa huquqiy tuzilmalar beixtiyor shaxs qadr-qimmatini buzishi mumkin deb ta'kidlaydi.

Inson huquqi va inson qadr-qimmati o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish uchun maqolalar, kitoblar va huquqiy hujjatlarni qamrab olgan keng qamrovli adabiyotlar sharhi o'tkazildi. Ushbu ikki tushunchaning o'zaro ta'sirini yoritadigan asosiy mavzular, nazariy asoslar va empirik tadqiqotlarni aniqlashga e'tibor qaratildi. Bundan tashqari, huquqiy tizimlar inson qadr-qimmatiga qanday ta'sir qilishiga oid haqiqiy misollarni taqdim etish uchun amaliy tadqiqotlar tahlil qilindi.

Inson huquqi va inson qadr-qimmati o'rtasidagi munosabatlar huquqiy, axloqiy va falsafiy mulohazalarni o'z ichiga olgan murakkab va ko'p qirrali mavzudir. Inson qadr-qimmati har bir shaxsning xususiyatlari, holati yoki qobiliyatidan qat'i nazar, uning ichki qiymati va qadr-qimmatini anglatadi. Bu ko'pincha munozaralarda inson huquqlari va axloq qoidalarining asosiy printsipli deb hisoblanadi

Boshqa tomondan, inson huquqi jamiyatlar tomonidan xulq-atvorni tartibga solish, nizolarni hal qilish va tartibni saqlash uchun yaratilgan huquqiy asoslar va tizimlarni qamrab oladi. Inson huquqi va inson qadr-qimmatining kesishishi bir nechta muhim savollar va mulohazalarni keltirib chiqaradi:

- Inson qadr-qimmatini huquqiy himoya qilish:

- Dunyo bo'ylab ko'plab huquqiy tizimlar inson qadr-qimmati bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ba'zi asosiy inson huquqlarini tan oladi va himoya qiladi. Ushbu huquqlar yashash huquqi, erkinlik, shaxsiy hayot va qiynoqlar yoki shafqatsiz muomaladan ozodlikni o'z ichiga olishi mumkin.

- Tenglik va kamsitmaslik:

- Inson qadr-qimmati ko'pincha tenglik va kamsitmaslik tamoyillari bilan bog'liq. Irqi, jinsi, dini va boshqa xususiyatlaridan qat'i nazar, barcha shaxslarga teng

munosabatda bo'lish va himoya qilishni targ'ib qiluvchi qonunlar inson qadr-qimmatini himoya qilishga yordam beradi.

Avtonomiya va shaxsiy erkinlik:

- Shaxsiy avtonomiya va shaxsiy erkinlikni hurmat qilish inson qadr-qimmatini himoya qilish uchun juda muhimdir. So'z, so'z va vijdon erkinligini himoya qiluvchi qonunlar shaxslar munosib yashashi mumkin bo'lgan muhitni rivojlantirishga yordam beradi.

Jazo va Adolat:

- Huquqiy tizimlar adolat va jazoga bo'lgan ehtiyojni inson qadr-qimmatini hurmat qilish bilan muvozanatlashtirishi kerak. Shafqatsiz yoki qadr-qimmatni kamsituvchi jazo, masalan, inson qadr-qimmatini tamoyillarini va inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartlarni buzishi mumkin.

Bioetika va inson qadr-qimmatini:

- Texnologiya va tibbiyotdagi yutuqlar axloqiy va huquqiy muammolarni keltirib chiqaradi. Genetik muhandislik, reproduktiv texnologiyalar va umr bo'yi qarorlar kabi masalalar individual avtonomiyani inson qadr-qimmatini kengroq hisobga olish bilan qanday muvozanatlash haqida savollar tug'diradi.

Madaniy va Global istiqbollari:

- Turli madaniyatlarda inson qadr-qimmatini turlicha talqin qilinishi mumkin va huquqiy tizimlar ushbu madaniy qadriyatlarni aks ettirishi mumkin. Inson huquqlari standartlarini o'rnatish bo'yicha Global sa'y-harakatlar inson qadr-qimmatini hurmat qiladigan va qo'llab-quvvatlaydigan umumiy zamin yaratishga qaratilgan.

Aslida, inson huquqi va inson qadr-qimmatini o'rtasidagi munosabatlar huquqiy, axloqiy va falsafiy tamoyillar o'rtasidagi doimiy muloqotni o'z ichiga oladi. Inson qadr-qimmatini himoya qilishni birinchi o'ringa qo'yadigan huquqiy tizimlar har bir shaxsning o'ziga xos qadr-qimmatini tan olib, adolatli va insonparvar jamiyatga hissa qo'shadi. Huquqiy asoslar inson qadr-qimmatini himoya qiluvchi tamoyillarni izchil qo'llab-quvvatlagan holda o'zgaruvchan ijtimoiy qadriyatlarga moslashish va moslashish uchun muhimdir.

Muhokama bo'limi inson huquqi va inson qadr-qimmatini o'rtasidagi munosabatlarning nuanslarini o'rganadi. Axloqiy mulohazalar, shaxs huquqlari va ijtimoiy manfaatlar o'rtasidagi muvozanat va madaniy va tarixiy kontekstlarning ta'siri o'rganiladi. Bo'lim inson qadr-qimmatini saqlashda huquqiy asoslar tomonidan taqdim etilgan muammolar va imkoniyatlar to'g'risida yaxlit tushuncha berishga qaratilgan.

Inson qadri har bir davlatning qonunchiligi orqali insonga berilgan huquqlar bilan o'lchanadi. O'zbekistonda inson qadri va inson huquqlari avvalambor Yangi tahrirdagi Konstitutsiya va qonunlar orqali mustahkamlangan. Bu esa O'zbekiston Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning sa'y-xarakatlarining natijasidir.

Xulosalar:

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqolada inson huquqi va inson qadr-qimmatini o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlik ta'kidlangan. Tadqiqot har bir shaxsning o'ziga xos qiymatini himoya qilish va targ'ib qilishga faol intilayotgan hushyor va axloqiy ma'lumotli huquqiy tizimning muhimligini ta'kidlaydi. Ko'pgina huquqiy asoslar inson qadr-qimmatini tamoyillariga mos keladigan bo'lsa-da, qonunlarning ijtimoiy qadriyatlar bilan uyg'unlikda rivojlanishini ta'minlash uchun doimiy ravishda tekshirish va moslashishga ehtiyoj bor.

Ushbu sohadagi kelajakdagi tadqiqotlar tez rivojlanayotgan texnologiyalar, globallashtirish va o'zgaruvchan madaniy me'yorlar sharoitida paydo bo'layotgan huquqiy muammolarni o'rganishi kerak. Bundan tashqari, inson qadr-qimmatini birinchi o'ringa qo'yadigan huquqiy tizimni rivojlantirishda ta'lim va advokatlikning rolini o'rganish siyosatchilar va yuridik amaliyotchilar uchun qimmatli tushunchalarni berishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Инсон ҳуқуқлари: Парламент аъзолари учун қўлланма. - Тошкент: Vaktria press, 2019.
2. Новый Узбекистан и права человека. Информация о состоянии соблюдения международных обязательств Республики Узбекистан в области прав человека. – Ташкент: Национальный центр Республики Узбекистан по правам человека, 2020.
3. Абдуллаев, Д. Х. (2020). Экологическое воспитание молодежи. Вестник науки и образования, (15-2 (93)), 53-55.
4. Абдуллаев, Д. Х. (2019). Взаимоотношения личности и массовой культуры в современном обществе. Достижения науки и образования, (7 (48)), 112-114.
5. Абдуллаев, Д. Х., Курбонбоева, А. У. К., & Меркурьева, А. Ю. (2022). КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ УЗБЕКИСТАНА ОСНОВА ТРЕТЬЕГО РЕНЕССАНСА. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 1), 540-544